

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
рішень Європейського суду
з прав людини
(грудень 2025 року)

Зміст

Стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (право на справедливий суд)	4
NEJJAR v. Switzerland: застосування правової фікції «вважати заяву відкликаною» у кримінальному провадженні – порушення	4
JASHI v. Georgia (ухв.): невиконання судового рішення у трудовому спорі між приватними сторонами – заяву визнано неприйнятною	7
STEPHAN KUCERA v. Austria: правомірність проведення усного слухання в адміністративній справі через відеозв'язок у період пандемії COVID-19 – відсутність порушення	9
GONDERT v. Germany: ненадання національним судом обґрунтування своєї відмови щодо звернення до СЄС за попереднім рішенням, незважаючи на чітке прохання заявника – порушення	15
Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя)	17
ROȘCA v. The Republic of Moldova: скарга на порушення права на захист репутації заявниці як колишньої судді від публічних звинувачень у професійній недобросовісності, висунутих на той час Головою Вищої ради магістратури – порушення	17
Z AND OTHERS v. Finland: повернення дітей-заявників, яким було надано притулок у Фінляндії, до Росії відповідно до Гаазької конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей з огляду на найкращі інтереси дітей всупереч запереченням батька – відсутність порушення	23
ORTEGA ORTEGA v. Spain: порушення Державою своїх позитивних зобов'язань щодо захисту працівниці від помсти роботодавця у формі звільнення після її успішної скарги на гендерну дискримінацію в оплаті праці – порушення	27
Стаття 10 Конвенції (свобода вираження поглядів)	30
DANILEȚ v. Romania [ВП]: дисциплінарна санкція щодо судді за розміщення двох дописів на його сторінці у Facebook – порушення	
TSAAVA AND OTHERS v. Georgia [ВП]: скарги на розгін поліцією масової антиурядової демонстрації та застосування гумових куль, сльозогінного газу і фізичної сили проти протестувальників та журналістів перед парламентом у Тбілісі, що становило невикордане й непропорційне застосування сили – порушення	33

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності)	38
VERLAN v. Republic of Moldova (ухв.): порушення права власності через імовірне перекриття меж земельних ділянок – заяву визнано неприйнятною	38
KOSMATSKA v. Ukraine: позбавлення добросовісної набувачки права власності на користь Держави без жодної компенсації через помилки органів влади при первинній приватизації землі третіми особами – порушення	40
Рішення ЄСПЛ проти України	44

СТАТТЯ 6 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД)

NEJJAR v. Switzerland (№ 9087/18)

Обставини справи

Справа стосувалася оскарження заявницею наказу про спрощене покарання, виданого прокуратурою, яким на неї було накладено штраф. Вона скаржилася на те, що через її відсутність на слуханні в Поліцейському суді (Polizeigericht) її заяву з цього приводу було визнано відкликаною відповідно до статті 356 § 4 Кримінального процесуального кодексу. Згідно з цим положенням, «якщо заявник не з'явився на слухання без поважних причин і без представника, його або її заява вважалася відкликаною».

Наказом про спрощене покарання від 12 травня 2016 року прокуратура району Лозанна визнала заявницю винною у порушенні Федерального закону про іноземців та інтеграцію, у збуті краденого майна, а також за те, що вона надала притулок двом нелегальним мігрантам у своєму домі та прийняла речі, викрадені одним із них. Їй було призначено покарання у вигляді щоденного штрафу в розмірі 30 швейцарських франків протягом 100 днів.

Наступного дня заявниця подала заяву про оскарження цього рішення, посилаючись на статтю 354 Кримінального процесуального кодексу. Через кілька днів прокурор направив матеріали справи до Поліцейського суду, куди заявницю викликали для особистої участі у засіданні о 9:00 5 травня 2017 року.

Оскільки заявниця не з'явилася на слухання 5 травня 2017 року Поліцейський суд визнав, що її заяву було відкликано. Він також зазначив, що наказ про спрощене покарання від 12 травня 2016 року став остаточним і підлягає виконанню відповідно до статті 356 Кримінального процесуального кодексу.

Заявниця оскаржила це рішення, стверджуючи, серед іншого, про порушення статті 6 Конвенції. На підтримку своєї заяви вона надала «висновок про напад», складений лікарем відділення невідкладної допомоги лікарні, яку вона відвідала 10 травня 2017 року. У висновку було зафіксовано травми та зазначено, що, за словами заявниці, вдома на неї напали та побили близько 8:00 5 травня 2017 року, приблизно за годину до слухання.

30 червня 2017 року Кримінальна апеляційна палата Кантонального суду відхилила апеляцію заявниці встановивши, що вона не надала доказів своєї неспроможності з'явитися до Поліцейського суду з причин, що не залежали від неї. Заявниця подала апеляцію до Федерального суду, яку було відхилено.

У зв'язку з визнанням її заяви про оскарження відкликаною та відсутністю можливості судового розгляду кримінального обвинувачення по суті заявниця звернулася до ЄСПЛ скаржачись на порушення її права на доступ до суду, гарантованого статтею 6 пунктом 1 Конвенції.

Оцінка Суду

Суд нагадав, що покладання переслідування та покарання за незначні правопорушення насамперед на адміністративні органи не суперечить Конвенції. Це стосується, зокрема, кримінальних санкцій, що накладаються прокуратурою. Однак має бути передбачена можливість перегляду судом, який відповідає вимогам статті 6 пункту 1 Конвенції.

Згідно зі швейцарським законодавством обвинувачений, щодо якого було видано наказ про спрощене покарання, міг звернутися до прокуратури з оскарженням цього питання. У разі, якщо прокурор вирішував залишити наказ усилі, справа передавалася до суду першої інстанції для розгляду. Якщо обвинуваченого потім засуджували в суді першої інстанції, він або вона мали можливість подати апеляцію. Таким чином, вимоги права на суд, гарантовані статтею 6 пункту 1 Конвенції, були дотримані.

Стаття 356 Кримінального процесуального кодексу встановлювала принцип, згідно з яким заява про оскарження наказу про спрощене покарання «вважається відкликаною», якщо заявник не з'явився на слухання в суді першої інстанції без поважних причин або без представника. Цей принцип було застосовано у даній справі. У зв'язку з цим Суд нагадав, що ні буква, ні дух статті 6 Конвенції не перешкоджають особі відмовитися з власної волі, прямо чи мовчки, від права на гарантії справедливого судового розгляду.

Однак така відмова повинна бути встановлена недвозначним чином і супроводжуватися мінімальними гарантіями, співмірними з її важливістю. Відмова не обов'язково повинна бути явною, але вона має бути добровільною і становити свідому та розумну відмову від права.

У даній справі заявниця оскаржила рішення Поліцейського суду, надавши пояснення своєї відсутності. Використавши засіб правового захисту, передбачений національним законодавством, з дотриманням формальних вимог та строків, вона чітко і прямо заявила про своє бажання підтримати свою заяву про оскарження наказу та домогтися судового розгляду по суті.

Суд нагадав, що право на суд може підлягати обмеженням, але вони не повинні обмежувати здійснення цього права таким чином або такою мірою, щоб була порушена сама суть цього права. Вони повинні переслідувати законну мету, і має існувати розумне співвідношення пропорційності між застосованими засобами та метою, яку прагнуть досягти.

Уряд заявив, що метою юридичної фікції про відкликання заяви відповідно до статті 356 пункту 4 Кримінального процесуального кодексу було уникнення великого накопичення справ, у яких обвинувачені не мали реального інтересу. Це була законна мета, оскільки вона пов'язана з належним здійсненням правосуддя.

Однак дана справа стосувалася обмеження доступу до суду першої інстанції, що має юрисдикцію розглядати по суті кримінальне обвинувачення. Тому це зачіпало саму суть права обвинуваченого на суд у кримінальних справах.

Крім того, використання юридичної фікції про те, що заява була відкликана, могло призвести до накладення в позасудовому порядку і з остаточним ефектом відносно суворого кримінального покарання, оскільки воно могло передбачати шестимісячне ув'язнення або штраф за денною ставкою строком на 180 днів. Так, заявницю було засуджено до штрафу в розмірі, еквівалентному близько 30 євро за день, строком на 100 днів, що могло призвести до 100-денного ув'язнення у разі несплати.

Нарешті, у даній справі збереження юридичної фікції рівнозначне неспростовній презумпції тому, що заявниця відкликала свою заяву, незважаючи на те, що після оскарження нею рішення Поліцейського суду від 5 травня 2017 року стало зрозуміло, що вона мала намір продовжувати розгляд справи та домогтися судового розгляду кримінальних обвинувачень проти неї. Таким чином, мета, на яку посилався Уряд для виправдання юридичної фікції відкликання згідно зі статтею 356 пункту 4 Кримінального процесуального кодексу, втратила актуальність.

Суд дійшов висновку, що сама по собі процедура видання наказів про спрощене покарання, передбачена статтями 352 і наступними Кримінального процесуального кодексу, не є несумісною з правом на суд для цілей пункту 1 статті 6 Конвенції. Однак у даній справі використання юридичної фікції про те, що заява була відкликана відповідно до пункту 4 статті 356 того ж Кодексу, непропорційно обмежило можливість заявниці скористатися цим правом.

За таких обставин ЄСПЛ дійшов висновку, що застосування правової фікції, передбаченої статтею 356 пунктом 4 Кримінального процесуального кодексу, непропорційно обмежило право заявниці на доступ до суду та зачепило саму сутність цього права.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 11 грудня 2025 року та набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Справа стосувалася скарг заявниці про невиконання на національному рівні остаточного судового рішення, ухваленого на її користь у трудовому спорі з приватним навчальним закладом.

Заявниця, громадянка Грузії 1965 року народження, проживає у Тбілісі. У липні 2013 року вона була призначена професором Державного університету Іллі на підставі строкового трудового договору, чинного до 1 травня 2018 року, з місячною заробітною платою у розмірі 3 000 грузинських ларі.

У березні 2016 року, за результатами дисциплінарного провадження, університет достроково припинив трудовий договір із заявницею. Вона звернулася до суду з вимогою про поновлення на посаді, скасування звільнення та відшкодування втраченої заробітної плати.

16 червня 2016 року Тбіліський міський суд ухвалив заочне рішення на користь заявниці, яким задовольнив її вимоги в повному обсязі. Суд, зокрема, визнав, що тривалість трудових відносин фактично створила безстрокові трудові відносини між сторонами. Рішення набрало законної сили 18 червня 2018 року.

Університет виплатив заявниці заборгованість із заробітної плати, однак відмовився поновлювати її на посаді професора, посиляючись на неможливість укладення безстрокового контракту без проходження спеціальної конкурсної процедури, передбаченої законодавством про вищу освіту.

Орган примусового виконання звернувся до суду за роз'ясненням рішення, після чого було зазначено, що рішення передбачало поновлення заявниці на посаді професора на безстроковій основі. Подальші скарги заявниці на бездіяльність органу примусового виконання були відхилені судами апеляційної та касаційної інстанцій.

У зв'язку з неможливістю домогтися повного виконання судового рішення на національному рівні заявниця подала заяву до ЄСПЛ скаржачись на порушення її права на суд, гарантованого пунктом 1 статті 6 Конвенції, а також на втручання у її право на повагу до приватного життя, передбачене статтею 8 Конвенції.

Оцінка Суду

ЄСПЛ нагадав, що виконання судового рішення є складовою частиною «судового розгляду» у розумінні пункту 1 статті 6 Конвенції. Водночас у спорах між приватними сторонами обов'язок Держави обмежується забезпеченням

належної допомоги у виконанні рішення, а не гарантуванням його виконання за будь-яких обставин.

Суд зазначив, що у цій справі органи примусового виконання вжили всіх заходів, передбачених національним законодавством, з метою забезпечення виконання судового рішення, зокрема зверталися за його роз'ясненням та перевіряли можливість притягнення посадових осіб до відповідальності.

ЄСПЛ погодився з висновками національних судів про те, що заочне рішення було ухвалене без урахування спеціального правового режиму, який регулює порядок призначення професорів у закладах вищої освіти, і фактично виходило за межі вимог, висунутих самою заявницею.

Суд також звернув увагу на те, що заявниці було запропоновано альтернативне рішення у вигляді безстрокового контракту на посаді викладача з ідентичним рівнем оплати праці, однак вона відмовилася від такої пропозиції.

За таких обставин Суд дійшов висновку, що неможливість повного виконання судового рішення у спосіб, запропонований заявницею, була зумовлена об'єктивними та переконливими причинами й не може бути поставлена за провину органам державної влади.

Висновок

Заяву визнано неприйнятною та відхилено.

Ухвала в цій справі прийнята Комітетом 2 грудня 2025 року, оприлюднена 15 січня 2026 року та є остаточною.

Обставини справи

Справа стосувалася скарг заявника за пунктом 1 та підпунктом «с» пункту 3 статті 6 Конвенції у зв'язку з усним слуханням, проведеним в адміністративній справі проти нього, яке відбулося за допомогою відеозв'язку на підставі процесуальних норм, прийнятих у контексті пандемії, спричиненої коронавірусною хворобою (далі – COVID-19).

20 квітня 2020 року муніципалітет Відня видав постанову про накладення стягнення на заявника за порушення Закону Відня про парі. Стверджувалося, що не було належної системи контролю входу до приміщення букмекерської контори, відповідальним уповноваженим представником якої він був, коли компетентні органи інспектували її 24 квітня 2019 року. Як відповідальний уповноважений представник, він відповідав за забезпечення дотримання Закону Відня про парі. Муніципалітет наклав на нього штраф у розмірі 6 600 євро (EUR) плюс витрати у розмірі 660 євро, із заміною на п'ять днів і чотирнадцять годин позбавлення волі у разі несплати.

19 червня 2020 року заявник подав скаргу до Віденського регіонального адміністративного суду, у якій він оскаржував, *inter alia*, факти, встановлені муніципалітетом Відня у постанові про накладення стягнення. Він також вимагав провести публічне усне слухання у будь-якому випадку.

10 вересня 2020 року Регіональний адміністративний суд викликав заявника на слухання, яке було заплановане на 22 жовтня 2020 року через відеозв'язок. Суд попросив заявника надати адресу електронної пошти та зв'язатися з канцелярією для проведення технічного тесту перед слуханням, а також поінформував заявника, що відповідно до розділу 44 Закону про процедуру адміністративних судів він може відмовитися від свого права на проведення усного слухання у будь-який момент до початку слухання.

Нарешті, суд зазначив, що як запобіжний захід з метою боротьби з поширенням COVID-19, усім особам, які бажають увійти до будівлі Регіонального адміністративного суду, вимірюватимуть температуру тіла за допомогою безконтактного інфрачервоного термометра. Перебуваючи всередині будівлі суду, необхідно дотримуватися мінімальної дистанції в один метр між усіма особами. Також було обов'язковим носіння масок, що закривають рот і ніс. Крім того, усі особи, які бажають отримати доступ до частини будівлі, де розташовані зали судових засідань, повинні пройти перевірку безпеки. Однак, оскільки слухання проводитиметься через відеозв'язок, вхід до зали судових засідань не надаватиметься.

Крім того, згідно з поданнями сторін, інформація про майбутні слухання у Регіональному адміністративному суді, заплановані на певний тиждень, розміщувалася на офіційній дошці оголошень суду із зазначенням відповідної зали судових засідань. Сама дошка оголошень знаходилася всередині будівлі суду у вхідній зоні.

22 жовтня 2020 року усне слухання відбулося, як і було оголошено, через відеозв'язок. Суддя була присутня у залі судових засідань у приміщенні суду, звідки вона приєдналася до відеоконференції, тоді як секретар провадження та сторони провадження, а також двоє свідків, приєдналися окремо через аудіо- та відеозв'язок у реальному часі.

Після офіційного відкриття онлайн слухання адвокат заявника повідомив, що у нього виникли проблеми зі з'єднанням. Зокрема, він поскаржився, що чує гучний фоновий шум, і що він ледве або лише частково може стежити за слуханням. Секретар та один із двох представників муніципалітету вийшли з відеоконференції та увійшли знову. Під час слухання суддя відкрила провадження щодо дослідження доказів.

Адвокат заявника заперечив проти проведення слухання через відеозв'язок, стверджуючи, що це є порушенням принципів публічного слухання та рівності сторін, гарантованих статтею 6 Конвенції. Він наполягав на тому, що принцип безпосередності у кримінальному провадженні вимагає, щоб усні слухання відбувалися за допомогою комунікаційних технологій лише в тому випадку, якщо не існує інших можливостей, які б дозволили уникнути або мінімізувати втручання в основоположні права. Він також стверджував, що громадськість не могла жодним чином брати участь у слуханні, оскільки воно проводилося через відеозв'язок.

Головуюча суддя продовжила слухання через відеозв'язок, не відреагувавши на заперечення адвоката заявника, підтримані одним із юридичних представників муніципалітету. Наприкінці слухання адвокат заявника знову послався на свої попередні подання та додав свої підсумкові аргументи.

У протоколі слухання зазначено, що від зачитування протоколу слухання відмовилися, що сторони читали його на екрані та їм буде надіслано невідкорегований протокол слухання. Потім суддя закрила слухання, не відреагувавши на заперечення щодо проведення слухання через відеозв'язок, висунуті адвокатом заявника та підтримані одним із юридичних представників муніципалітету.

15 березня 2021 року Регіональний адміністративний суд відхилив скаргу заявника як необґрунтовану та залишив без змін постанову про накладення стягнення, включаючи штраф у розмірі 6 600 євро, із заміною на п'ять днів

і чотирнадцять годин позбавлення волі у разі несплати. Він також зобов'язав його сплатити витрати у розмірі 1 320 євро за провадження у цьому суді.

Стосовно заперечення, висунутого заявником щодо проведення слухання через відеозв'язок, Регіональний адміністративний суд послався на розділ 3 пункти 2 та 3 у поєднанні з розділом 6 пунктом 1 Допоміжного закону про адміністративне провадження у зв'язку з COVID-19, згідно з яким було можливо проводити слухання у формі відеоконференцій. Суд постановив, що порушення принципу рівності сторін не було, оскільки всі учасники брали участь в усному слуханні через відеозв'язок. Коли адвокат заявника поскаржився на проблеми з якістю звуку, головуєча суддя розпорядилася вжити заходів, а саме щоб певні учасники вийшли та увійшли знову, доки якість звуку не стала такою, що всі учасники могли чути без перешкод.

Крім того, на дверях зали судових засідань (з якої головуєча суддя брала участь в онлайн-слуханні через відеозв'язок) було розміщено оголошення, на якому відображалася інформація для доступу до відеоконференції, на випадок, якщо хтось із представників громадськості забажав би взяти участь в усному слуханні. Доступ до усного слухання через відеозв'язок можна було легко здійснити, ввівши цю інформацію для доступу у смартфон. Однак у цьому випадку жоден представник громадськості не взяв участі в усному слуханні.

15 квітня 2021 року заявник подав скаргу до Конституційного суду. Він стверджував, *inter alia*, що права, гарантовані статтею 6 Конвенції, повинні бути забезпечені незалежно від статей 3 та 6 Допоміжного закону про адміністративне провадження у зв'язку з COVID-19, і що ці права не обмежуються цими положеннями. Він стверджував, що Регіональний адміністративний суд помилково застосував судову практику ЄСПЛ, згідно з якою фізична присутність обвинуваченого може не вимагатися за певних обставин, оскільки це стосувалося апеляційного провадження, а не провадження в першій інстанції, як у його справі. Заявник також стверджував, що під час відеоконференції були постійні проблеми зі звуком, і що обмеження його прав не переслідувало законної мети та не було виправданим у будь-якій іншій формі. Він також заперечував, що інформація для доступу до відеоконференції була розміщена на дверях зали судових засідань, і стверджував, що через це громадськість не могла взяти участь у слуханні.

22 червня 2021 року Конституційний Суд відмовився розглядати скаргу заявника через відсутність перспектив успіху. У контексті Допоміжного закону про адміністративне провадження у зв'язку з COVID-19 він послався на одне зі своїх попередніх рішень, що стосувалося цивільної адміністративної справи, в якому він постановив, що проведення усних слухань з використанням відповідних комунікаційних технологій як захисний захід проти COVID-19

не порушує право на усне слухання, гарантоване статтею 6 Конвенції. Конституційний Суд дійшов висновку, що правові питання, які розглядаються у справі, не потребують спеціального конституційного розгляду, і передав рішення до Верховного адміністративного суду.

18 січня 2022 року Верховний адміністративний суд відхилив позачергову касаційну скаргу заявника. Він зазначив, *inter alia*, що з огляду на обмеження свободи пересування та міжособистісних контактів, введені через COVID-19, законодавець 13 травня 2020 року розширив використання технічного обладнання для передачі аудіо та відео відповідно до Допоміжного закону про адміністративне провадження у зв'язку з COVID-19 на «усні слухання, допити, огляди тощо», «усні слухання, які в іншому випадку довелось б проводити на місці» та отримання «доказів» на обмежений період часу, а саме до 31 грудня 2020 року. Відеоконференція була проведена 22 жовтня 2020 року, тобто в межах встановленого строку.

Заявник скаржився на те, що йому не дозволили взяти участь особисто (а не віртуально) у слуханні, що проходилося у Регіональному адміністративному суді, хоча цей суд засідав як суд першої інстанції. Крім того, він скаржився на те, що громадськість була виключена зі слухання, і ставив під сумнів, чи дійсно інформація для доступу була розміщена на дверях зали судових засідань. Нарешті, заявник стверджував, що було порушено його право на ефективний захист адвокатом, стверджуючи, що він та його адвокат фізично перебували в різних кімнатах, що унеможлиблювало будь-яку конфіденційну розмову між ними під час відеозв'язку. Він посилався на пункт 1 та підпункт «с» пункту 3 статті 6 Конвенції.

Оцінка Суду

Суд насамперед зазначає, що ця справа стосується слухання, проведеного Віденським регіональним адміністративним судом через відеозв'язок 22 жовтня 2020 року. Між сторонами не заперечується, що відбулося усне слухання і що заявник мав можливість взяти в ньому участь. Таким чином, цю справу слід відрізнити від тих справ, у яких усні слухання проводилися за відсутності обвинуваченого. Центральне питання у цій справі стосується скоріше способу проведення слухання та способу участі в ньому заявника, а саме через відеозв'язок.

Щодо відповідних заходів, вжитих Австрією на початкових етапах пандемії, Суд зауважує, що вже 20 березня 2020 року Парламент прийняв Допоміжний закон про адміністративне провадження у зв'язку з COVID-19. Редакція, чинна у відповідний час, прямо дозволяла проведення усних слухань, допитів, оглядів, отримання доказів тощо за допомогою відповідного технічного обладнання для передачі аудіо та відео. З цього випливає, що в національному

законодавстві існувала чітка правова основа для проведення слухання у справі заявника через відеозв'язок. Суд також зазначає, що Конституційний Суд роз'яснив, що Допоміжний закон про адміністративне провадження у зв'язку з COVID-19 не обмежував обов'язок проводити усне слухання, гарантоване статтею 6 Конвенції.

Крім того, його адвокат не заперечував проти проведення слухання через відеозв'язок до того, як слухання фактично відбулося, а зробив це лише після його початку. Як також зазначив Уряд, заявник та його адвокат могли вільно бути присутніми на слуханні, підключившись з одного і того ж місця, на одному або двох різних пристроях. Дійсно, Віденський регіональний адміністративний суд не зобов'язував заявника та його адвоката брати участь у слуханні через відеозв'язок з двох різних місць. Вони могли вільно організувати свою участь окремо або спільно. Крім того, вони могли наводити аргументи та ставити запитання свідкам.

Щодо питання технічних проблем зі з'єднанням, порушеного заявником, Суд зауважує, що, згідно з протоколом слухання, проблеми зі звуком виникали двічі. Обидва рази проблема була легко та швидко вирішена. Однак найважливіше те, що в протоколі далі зазначалося, що від зачитування протоколу слухання відмовилися. Іншими словами, сторони, а отже, і заявник та його адвокат, погодилися, що протокол не буде зачитуватися наприкінці слухання. Однак така можливість дала б їм нагоду вимагати, наприклад, внесення до протоколу зауважень про постійні проблеми зі звуком. Проте вони цього не зробили. Тому Суд не може погодитися з аргументами заявника у цьому аспекті й робить висновок, що у нього недостатньо доказів, які б свідчили про наявність постійних технічних проблем під час усного слухання, проведеного через відеозв'язок, і про те, що заявник, таким чином, не зміг ефективно брати участь у провадженні.

Вищевикладених міркувань достатньо, щоб дозволити Суду зробити висновок, що за обставин цієї справи заявник мав можливість повною мірою скористатися своїми правами щодо проведення усного слухання незважаючи на те, що воно проходило через відеозв'язок для всіх учасників провадження. Відповідно, не було порушення статті 6 Конвенції стосовно права заявника на усне слухання.

Суд насамперед зазначає, що громадськість не була формально виключена зі слухання, проведеного через відеозв'язок. Однак фактична перешкода може суперечити Конвенції, так само як і юридична перешкода.

Суд зауважує, що під час провадження Уряд подав фотокопії двох фотографій; на одній згадане оголошення вільно висить на дверній ручці, тоді як на іншій воно частково затиснуте у дверній рамі. Ніщо не було доведено

до відома Суду, і він не бачить жодних підстав сумніватися в достовірності цих фотографій.

Суд зазначає, що між сторонами не було суперечки про те, що інформацію про слухання, що відбудуться у Регіональному адміністративному суді в певний тиждень, можна було легко отримати, ознайомившись із дошкою оголошень цього суду, яка знаходилася в його будівлі. Незважаючи на пандемію COVID-19, що тривала, доступ до будівлі суду залишався можливим. Інформація про те, що слухання проводилося у формі відеоконференції, у свою чергу, була доступна або на дверях зали суду, зазначеної на дошці оголошень, або, якщо ні, суддя, яка головувала на слуханні і яка сама була присутня в залі суду, могла б поінформувати будь-кого, хто заходив до зали, про можливість взяти участь у відеоконференції. Отже, Суд може погодитися з тим, що за конкретних обставин цієї справи відображення номера зали судових засідань головуючої судді на дошці оголошень було достатнім компенсаційним заходом для забезпечення належного інформування громадськості та ЗМІ про місце проведення слухання.

Виходячи з вищевикладених міркувань Суд зробив висновок, про відсутність порушення статті 6 Конвенції.

Висновки

Відсутність порушення пункту 1 та підпункту «с» пункту 3 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 9 грудня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Справа стосувалася провадження, щодо якого національний суд не звернувся до Суду Європейського Союзу за попереднім рішенням.

Заявником у справі є Heinz-Günter Gondert, громадянин Німеччини, який народився в 1949 році та проживає у місті Bingen (Німеччина). Пан Gondert був партнером у німецькому офісі міжнародної юридичної компанії, зі штаб-квартирою у Великій Британії, до виходу на пенсію у 2014 році.

У лютому 2014 року він подав позов проти юридичної компанії щодо її пенсійної програми, стверджуючи, що його становище відрізняється від становища молодших партнерів. У квітні 2014 року регіональний суд Франкфурта-на-Майні ухвалив рішення на користь заявника і постановив, що така різниця в ставленні не може бути виправдана.

Однак у червні 2016 року апеляційний суд Франкфурта-на-Майні скасував це рішення і відхилив позов. Суд визнав, що заявник зазнав менш сприятливого ставлення порівняно з партнерами, народженими після квітня 1950 року, проте дійшов висновку, що така різниця у ставленні була виправданою відповідно до права ЄС. Апеляційний суд відмовив заявнику у наданні дозволу на оскарження з питань права.

Заявник подав скаргу на цю відмову до Федерального суду, стверджуючи, що Апеляційний суд не звернувся за попереднім рішенням до Суду Європейського Союзу (далі - СЄС), та просив Федеральний суд зробити таке звернення. Федеральний суд відмовив заявникові у наданні дозволу на касаційне оскарження, зазначивши у своєму стислому мотивуванні, що підстав для допуску касаційної скарги не вбачається, та що він розглянув питання щодо обов'язку звернення до СЄС за попереднім рішенням.

Федеральний конституційний суд відмовив у прийнятті конституційної скарги заявника до розгляду без наведення мотивів.

Оцінка Суду

Насамперед Суд нагадав, що хоча саме національні суди мають повноваження тлумачити й застосовувати національне право, а також вирішувати, чи є необхідним звернення із запитом про попереднє рішення до СЄС, відмова у такому зверненні за певних обставин може порушувати справедливість провадження.

Обов'язок національних судів обґрунтовувати свої рішення та ухвали спрямований на забезпечення можливості для сторін усвідомити зміст

і підстави прийнятого судового акта, що виступає важливою гарантією захисту від свавілля. Крім того, він має на меті продемонструвати сторонам, що їх було почуто, сприяючи тим самим більш добровільному прийняттю ними відповідного рішення.

Суд зазначив, що у випадку, коли сторона просила національний суд, рішення якого не підлягали подальшому оскарженню, звернутися до СЄС із запитом про попереднє рішення, а цей суд відмовив у такому зверненні, він мав навести мотиви такої відмови відповідно до практики СЄС.

ЄСПЛ виснував, що національні суди не надали підстав для відмови у зверненні до СЄС для ухвалення попереднього рішення незважаючи на його точне прохання та детальні доводи з цього приводу. У своїй відмові у дозволі на оскарження з питань права Федеральний суд зазначив, що він розглянув питання про те, чи мав він обов'язок звернутися до СЄС за попереднім рішенням, але не вказав причин, чому він вважав таке звернення непотрібним. Крім того, Федеральний суд не вказав, відповідно до критеріїв CILFIT, чи вважав він питання, порушені заявником, нерелевантними, чи було відповідне положення ЄС вже витлумачено СЄС, чи було правильне застосування права ЄС настільки очевидним, що не залишало місця для будь-яких обґрунтованих сумнівів.

Відповідно, було порушення статті 6 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 16 грудня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 8 КОНВЕНЦІЇ (ПРАВО НА ПОВАГУ ДО ПРИВАТНОГО І СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ)

ROȘCA v. The Republic of Moldova (№ 60943/15)

Обставини справи

Справа стосувалася захисту репутації заявниці як колишньої судді від публічних звинувачень у професійній недобросовісності, висунутих на той час Головою Вищої ради магістратури (далі – «Рада»).

Після загальних виборів у липні 2009 року новий Уряд прагнув реформувати спеціалізовані суди. 22 липня 2011 року парламент ухвалив Закон № 163 про ліквідацію наявних економічних і військових судів. Усі справи, що перебували на розгляді в цих судах, мали бути передані до судів загального права (common law courts), якщо їх розгляд не досяг певної процесуальної стадії. Судді цих судів мали бути переведені до інших судів.

9 лютого 2012 року Конституційний Суд визнав Закон № 163 неконституційним, встановивши, що для такого закону «не було вагомих інституційних підстав».

В результаті 6 березня 2012 року парламент скасував Закон № 163 від 22 липня 2011 року і прийняв новий закон, який ліквідував Економічний апеляційний суд, перейменував окружний економічний суд на окружний комерційний суд, і зменшив обсяг його юрисдикції до чотирьох категорій справ.

За словами заявниці, з суддів, які працювали в економічних судах, лише одного було переведено до іншого суду, а решта або звільнилися, або були звільнені. Двоє суддів подали свої справи до Суду, і Уряд поновив національні провадження після того, як про це було повідомлено сторін (див. справи № 43482/13 та № 57590/14).

Стосовно кар'єри заявниці як судді варто зазначити, що 22 липня 2009 року заявницю було призначено суддею окружного економічного суду. Заявниця розпочала свою роботу 14 вересня 2009 року, а через шість місяців вона була піддана першій звичайній атестації (atestare) – процедурі оцінювання кваліфікації суддів.

26 березня 2010 року Кваліфікаційна комісія Вищої ради магістратури (далі – «Кваліфікаційна комісія») провела процедуру оцінювання, яка полягала в тому, що заявниця витягувала картку з питаннями й відповідала на них. Згідно з протоколом засідання Кваліфікаційної комісії, заявниця надала неповні відповіді на чотири питання і не відповіла на одне питання. У протоколі були відображені питання, але не надані відповіді. Кваліфікаційна комісія вирішила, що заявниця не пройшла оцінювання, і встановила тримісячний строк для

повторного оцінювання. 20 квітня 2010 року Рада затвердила рішення Кваліфікаційної комісії, визнавши, що заявниця не пройшла оцінювання.

24 вересня 2010 року Кваліфікаційна комісія знову заслухала заявницю, після чого затвердила її успішне проходження оцінювання та надала їй необхідний кваліфікаційний ступінь. 28 вересня 2010 року Рада затвердила рішення Кваліфікаційної комісії, визнавши, що заявниця успішно пройшла оцінювання.

На підставі інформації, представленої на засіданні Ради 10 січня 2012 року, 23 січня 2012 року було порушено дисциплінарне провадження стосовно заявниці [21 та 23 грудня 2011 року була проведена перевірка в окружному економічному суді, за результатами якої були виявлені численні порушення, а саме, справи не були належним чином підшиті або пронумеровані, також у них були відсутні належні протоколи судових засідань. Дисциплінарна комісія заслухавши заявницю та суддю-інспектора не змогла ідентифікувати які зі справ були в неналежному стані. У матеріалах дисциплінарної справи немає нічого, що підтверджувало б порушення, про які повідомили судді-інспектори, а Дисциплінарна комісія не змогла встановити правову норму, яку нібито порушила заявниця]. Вирішуючи це питання Дисциплінарна комісія Ради прийняла рішення, яким відхилила пропозицію про застосування дисциплінарного стягнення.

10 квітня 2012 року Рада відхилила апеляцію на рішення Дисциплінарної комісії як таку, що подана з порушенням строків, а 24 квітня 2012 року Рада затвердила рішення Дисциплінарної комісії. 13 березня 2012 року Рада затвердила рішення Кваліфікаційної комісії, визнавши, що заявниця не пройшла оцінювання.

7 грудня 2012 року Кваліфікаційна комісія провела засідання для проведення оцінювання заявниці. Згідно з протоколом засідання, заявниця взяла слово без запрошення, але її попросили дотримуватися процедури оцінювання, витягнувши картку з питанням. Вона попросила дозволити їй представити звіт про свою діяльність аргументуючи це тим, що її компетенцію як судді не можна оцінювати лише на основі її відповіді на п'ять питань, зазначених на картці. Члени Ради наполягали на витягуванні картки з питаннями, після чого відбулася бурхлива суперечка. Зрештою, заявниця подала заяву про звільнення «через тиск» і покинула приміщення. Рада взяла до відома її відмову пройти процедуру оцінювання. Того ж дня заявниця подала офіційну заяву про звільнення, вказавши, що зробила це «внаслідок тиску, який на неї чинили».

З огляду на те, що Кваліфікаційна комісія не дозволила заявниці представити будь-яку інформацію на свій захист на засіданні, вона дійшла висновку, що це було навмисне рішення з метою усунути її з посади в судовій

системі. 11 січня 2013 року було видано Указ Президента про звільнення заявниці з посади судді.

Після свого звільнення заявниця звернулася з проханням переглянути рішення Ради, якими було затверджено рішення Кваліфікаційної комісії про її незадовільний результат за результатами оцінювання, скасувати рішення Кваліфікаційної комісії та провести повторну перевірку її кваліфікації.

29 січня 2013 року Рада розглянула її прохання на засіданні, яке було відкритим для преси. Під час цього засідання заявниця вимагала відводу Голови Ради.

12 лютого 2013 року заявниця подала попередню заяву проти Ради та Голови Ради щодо дифамації. Заявниця зазначила, що було наведено твердження, які не відповідали дійсності, або були оціночними судженнями без будь-якої фактичної основи. Вона також вважала недоречним і неприйнятним, що Голова Ради використовував такі вирази, як «говорити нісенітницю», звертаючись до колишньої судді. Заявниця стверджувала, що ці заяви знеславили її перед колишніми колегами та в очах громадськості загалом. Вона вимагала, щоб Голова Ради відкликав свої заяви та приніс їй публічні вибачення.

12 березня 2013 року Голова Ради відповів на попередню заяву заявниці, зазначивши, що заява щодо 400 справ ґрунтувалася на висновках Судової інспекції від грудня 2011 року, підтверджених рішенням Ради від 10 січня 2012 року, а також на рішенні Кваліфікаційної комісії від 24 лютого 2012 року, яке підтвердило висновок, що заявниця не призначала засідань у понеділки та п'ятниці, а також з 12 серпня по 4 жовтня 2011 року, і що його вислів «говорити нісенітницю» означав незгоду з її заявами. Він також посилався на інші обставини, зокрема скасування 102 рішень заявниці та розбіжності в статистичних даних, що, на його думку, підтверджувало її непрофесіоналізм.

15 березня 2013 року заявниця подала цивільний позов про дифамацію проти Ради та Голови Ради, посилаючись на статистичні дані щодо кількості розглянутих нею справ і стверджуючи, що заяви про те, що вона «говорила повну нісенітницю», були нешанобливими, а звинувачення щодо її відсутності на роботі – дифамаційним. Вона надала довідку про свою присутність на роботі.

Заявниця стверджувала, що твердження, що вона неналежно виконувала свої обов'язки, не мали фактичного підґрунтя, вислів Голови Ради «говорити нісенітницю» був зневажливим, а його заяви принизливими. Вона вимагала опублікувати заяву про те, що вона дійсно мала найбільшу кількість справ у своїй компетенції, що вона передавала справи до інших судів відповідно до законодавчих положень, і що вона не мала жодних несанкціонованих прогулів на роботі. Вона вимагала 163 800 молдовських леїв (еквівалент 10 035 євро) відшкодування моральної шкоди.

У суді Голова Ради стверджував, що його заяви були правдивими та не містили жодних дифамаційних елементів.

17 грудня 2013 року районний суд відхилив позови заявниці як необґрунтовані.

Заявниця подала апеляцію на це рішення, стверджуючи, що в ньому не було з'ясовано, чи оскаржувані заяви були констатацією фактів чи оціночними судженнями, а також що документи, наведені як докази, не підтверджували три фактичні твердження Голови Ради (щодо кількості справ, які вона мала у своїй компетенції, передачі справ з порушенням правових норм та її відсутності на роботі у понеділки та п'ятниці). Вона наголосила, що всі докази свідчили лише про те, що Голова Ради поширював наклепницьку інформацію про неї, добре знаючи, що його заяви не мають жодного фактичного підтвердження.

22 січня 2015 року апеляційний суд відхилив скаргу заявниці та залишив у силі рішення суду першої інстанції.

10 березня 2015 року заявниця оскаржила апеляційне рішення. Вона зазначила, що апеляційний суд повторив слово в слово рішення суду першої інстанції, яке не надало задовільної відповіді щодо фактичної основи висловлювань Голови Ради.

3 червня 2015 року Верховний Суд відхилив касаційну скаргу заявниці. Верховний Суд підтвердив попередні рішення.

Посилаючись на статтю 8 Конвенції заявниця скаржилася, що національні суди не надали достатніх підстав та не дотрималися справедливого балансу, коли відхилили її позов про захист репутації, таким чином порушили її право на повагу до приватного життя.

Оцінка Суду

Щодо статті 8 Конвенції

Суд спочатку встановив, що право на повагу до репутації захищається статтею 8 Конвенції як компонент права на повагу до приватного життя. Однак для застосування статті 8, напад на репутацію особи повинен досягти певного рівня серйозності та бути таким, що завдає шкоди здійсненню цього права. З іншого боку, стаття 8 не може бути використана для подання скарги щодо втрати репутації, яка є передбачуваним наслідком власних дій, що тягнуть за собою міру юридичної чи кримінальної відповідальності з передбачуваними негативними наслідками для «приватного життя».

При урівноваженні свободи вираження поглядів, захищеної статтею 10, та права на повагу до приватного життя, закріпленого в статті 8, Суд застосовував кілька критеріїв, серед яких внесок у дискусію, що становить загальний інтерес; ступінь відомості відповідної особи та предмета

висловлювань; її попередня поведінка; спосіб отримання інформації та її достовірність; зміст, форма та наслідки висловлювань; а також суворість накладеного покарання. Ці критерії не є вичерпними й були перенесені та адаптовані Судом з урахуванням конкретних обставин справ. Крім того, Суд зазначив, що у разі проведення такого урівноваження Суд потрібні вагомі підстави, щоб замінити висновки національних судів.

В контексті даної справи Суд зазначив, що Голова Ради зробив заяви в присутності преси та поза офіційними процедурами, які прямо чи опосередковано натякали на те, що заявниця була непрофесійним, некваліфікованим та недисциплінованим суддею. Критика зачіпала більш широкий етичний аспект особистості та характеру заявниці, оскільки вона натякала на порушення службових обов'язків у сфері правосуддя та звинувачення у неправомірній поведінці. Отже, ці заяви, мабуть, вплинули на її репутацію як юриста та колишньої судді, що могло завдати їй шкоди в подальшому професійному та соціальному середовищі. Відповідно, звинувачення досягли необхідного рівня серйозності, оскільки вони могли зашкодити репутації заявниці відповідно до статті 8 Конвенції.

Суд зазначив, що національні суди не розглядали, чи стосувалися оскаржувані заяви питання, що становлять суспільний інтерес, і не брали до уваги контекст, в якому вони були зроблені.

За обставин даної справи заяви мали на меті поставити під сумнів ефективність, правдивість та дисципліну заявниці у виконанні її обов'язків судді. Суд також звернув увагу, що заяви були зроблені в особисто напруженому для заявниці контексті, а саме – звільнення з посади судді.

Суд зауважив, що заявниця не була публічною особою до того, як Голова Ради висловив свої коментарі щодо неї перед пресою. Суд також звернув увагу, що коментарі Голови стосувалися професійної діяльності судді, яка може бути предметом особистої критики в межах допустимих меж, але Голова Ради був високопосадовцем найвищого державного органу, тому його заяви щодо кар'єри заявниці як судді явно могли завдати більшої шкоди її репутації як колишньої судді, зробивши її кар'єру об'єктом насмішок та підірвавши її авторитет.

Дебати та оскаржувані заяви не стосувалися приватного життя заявниці, а скоріше її професійної діяльності в той час, коли вона була суддею. Однак Суд повторно зазначив, що від державних службовців, які працюють у судовій системі, можна очікувати стриманості у здійсненні свободи вираження поглядів у всіх випадках, коли авторитет і неупередженість судової влади можуть бути поставлені під сумнів. Також, у цьому зв'язку Суд повторно наголосив, що слід розрізняти констатацію фактів та оціночні судження.

Національні суди дійшли висновку, що оскаржувані заяви не були дифамаційними. Однак Суд вважав, що Голова Ради не тільки висловив свою думку про роботу та заяви заявниці, але й пішов далі, намагаючись дискредитувати заявницю як особу, якій можна довіряти. Щодо форми висловлювань Суд зазначив, що були використані принизливі та нешанобливі вирази, а також, що Голова вийшов за межі прийнятної критики під час публічних засідань Ради, на яких заявниця намагалася відстояти свою репутацію, а потім безпосередньо в пресі, і вони були широко поширені різними засобами масової інформації. Суд наголосив, що такі твердження виставляють заявницю в дуже негативному світлі.

Суд звернув увагу, що висновки, що стосувалися заявниці, були розглянуті Дисциплінарною комісією Ради, яка визнала, що вони не мають фактичної основи, а документи, на які посилався Голова, не підтверджували його тверджень щодо неналежного виконання обов'язків судді заявницею.

На цьому тлі Суд не міг погодитися з висновком національних судів про те, що Голова Ради проявив належну старанність, намагаючись перевірити правдивість своїх тверджень.

У висновку Суд зазначив, що заяви Голови Ради перевищили межі прийнятних коментарів. Крім того, використовуючи нешанобливу лексику щодо заявниці особисто, Голова не зробив жодного внеску в дискусію з питання, що становить суспільний інтерес, і вийшов за межі прийнятної критики.

З огляду на вищезазначені висновки та враховуючи характер звинувачень у даній справі, Суд вважав, що аргументи, наведені національними судами для захисту права Голови Ради на свободу вираження поглядів, не були достатніми, щоб переважити право заявниці на повагу до її репутації. Відповідно, було порушено статтю 8 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 11 грудня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Справа стосувалася рішення національних судів про повернення дітей-заявників, яким було надано притулок у Фінляндії, до Росії відповідно до Гаазької конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей (далі – «Гаазька конвенція»).

Заявники – батько та його двоє дітей. Раніше вони всі проживали в Росії. У 2022 році перший заявник вивіз своїх дітей до Фінляндії без згоди їхньої матері. Після прибуття до Фінляндії він подав прохання про надання притулку від свого імені та від імені дітей. Його прохання ґрунтувалося на його опозиції до чинного режиму в Росії та війні в Україні, що означало, що він ризикував політичним переслідуванням в Росії.

Мати дітей порушила провадження в апеляційному суді міста Гельсінкі щодо їхнього повернення відповідно до Гаазької конвенції. У вересні 2023 року Верховний Суд постановив повернути обох дітей до Росії.

Перший заявник, посилаючись на підпункт «b» пункту 1 статті 13 Гаазької конвенції, виступив проти заяви матері стверджуючи, що існує серйозний ризик того, що повернення дітей до Росії може завдати їм психологічної шкоди або поставити їх у нестерпне становище. Він, зокрема, стверджував, що дітей примушували відвідувати військову школу в Росії, де їм «промивали мізки», навчаючи користуватися зброєю та піддаючи військовій пропаганді. Посилаючись на пункт 2 статті 13 Гаазької конвенції, він також стверджував, що діти не бажають повертатися.

8 березня 2023 року апеляційний суд міста Гельсінкі відхилив заяву матері. На підставі доказів, наданих сторонами, він дійшов висновку, що існує серйозний ризик того, що в разі повернення до Росії діти продовжуватимуть відвідувати ту саму військову школу, яку вони відвідували раніше, що може завдати їм психологічної шкоди. Крім того, на підставі співбесід, проведених працівниками служби охорони дитинства з дітьми, суд також встановив, що обидві дитини заперечували проти повернення до Росії, але лише старша дитина досягла віку та ступеня зрілості, при яких доцільно враховувати її думку. Оскільки обоє батьків намагалися вплинути на думку дітей у вигідному для себе напрямку, не можна було вважати, що діти здатні сформувати незалежну думку.

Мати оскаржила це рішення у Верховному Суді. Вона стверджувала, що апеляційний суд неправильно оцінив докази щодо шкоди й надав надмірну вагу доказам, представленим першим заявником. Крім того, вона зазначила, що під час слухання в апеляційному суді вона визнала, що думка дітей

про школу змінилася, і тому висловила готовність забезпечити їм інший тип освіти.

У своїй відповіді заявник повторив аргументи, які він висунув в апеляційному суді.

16 травня 2023 року Верховний Суд за допомогою співробітників служби охорони дитинства та за відсутності батьків провів бесіду зі старшою дитиною, щоб вислухати її думку з цього питання та встановити, чи є вона щирою. 19 червня 2023 року відбулося усне слухання, на якому були присутні обоє батьків.

27 вересня 2023 року Верховний Суд постановив повернути обох дітей до Росії. Верховний Суд вирішив, що не було доведено, що в разі повернення дітей вони будуть піддані поводженню, яке суперечить людській гідності, фізичній або психологічній шкоді або іншим чином опиняться в нестерпній ситуації, чи то через школу, яку вони будуть відвідувати, чи з будь-якої іншої причини.

Перший заявник подав клопотання про скасування рішення Верховного Суду від 27 вересня 2023 року, скориставшись надзвичайним засобом правового захисту, передбаченим національним законодавством, який дозволяє переглянути справу, вирішену остаточним судовим рішенням або ухвалою, у разі появи нових фактів або обставин, що можуть поставити під сумнів це рішення або ухвалу. Заявник стверджував, що мати передасть дітей релігійній секті, яку Верховний Суд, виходячи з її назви, розцінив як місцеву церкву.

У своїй відповіді мати заявила, що діти повернуться додому, і що твердження першого заявника не відповідають дійсності.

У жовтні 2023 року Верховний Суд відхилив клопотання першого заявника про надзвичайне скасування цього рішення на тій підставі, що не було досягнуто порогу для скасування остаточного рішення.

У грудні 2023 року Імміграційна служба надала притулок першому заявнику, оскільки були підстави вважати, що він буде переслідуваний за свої політичні погляди в Росії. Дітям було автоматично надано притулок, оскільки вони були неповнолітніми дітьми батька, якому було надано притулок.

У січні 2024 року Верховний Суд відхилив другу надзвичайну заяву першого заявника про скасування рішення, прийнятого у вересні 2023 року.

Посилаючись на статтю 8 Конвенції, заявники стверджували, що рішення Верховного Суду порушило їхнє право на захист їхнього сімейного життя.

Оцінка Суду

Щодо статті 8 Конвенції

Суд зазначив, що рішення Верховного Суду про повернення дітей до Росії становило втручання у право заявників на повагу до сімейного життя.

Це втручання було законним і мало на меті захист прав і свобод інших осіб, а саме прав дітей та їхньої матері.

Щодо того, чи було це «необхідним у демократичному суспільстві», Суд дійшов висновку, що вирішальним питанням було те, чи було досягнуто справедливого балансу між інтересами двох дітей та їхніх батьків у межах свободи розсуду, наданої Державам у таких справах, однак, з урахуванням того, що найкращі інтереси дітей мали бути головним критерієм. У цій справі національні суди дотрималися процесуальних вимог, передбачених статтею 8 Конвенції, коли дійсно врахували фактори, які можуть становити виняток із негайного повернення дітей відповідно до Гаазької конвенції, а Верховний Суд надав відповідні та достатні підстави, що виправдовують втручання для цілей пункту 2 статті 8 Конвенції.

По-перше, Верховний Суд встановив, що не існувало серйозного ризику, що повернення дітей до Росії піддасть їх фізичній або психологічній шкоді; воно також не поставить їх у нестерпну ситуацію в розумінні підпункту «b» пункту 1 статті 13 Гаазької конвенції. Суд не бачив підстав для заперечення цих висновків. Надання притулку всім трьом заявникам у Фінляндії не ставило під сумнів цю оцінку ризику, оскільки статус біженців дітей був похідним від статусу, наданого їхньому батькові, а не ґрунтувався на ризику заподіяння шкоди самим дітям у разі їхнього повернення до Росії. Надання притулку дітям саме по собі не звільняло Державу від її зобов'язань за Гаазькою конвенцією.

По-друге, Верховний Суд дійшов висновку, що старша дитина, на відміну від молодшої, досягла віку і ступеня зрілості, при яких доцільно враховувати її думку. Незважаючи на її заперечення проти повернення, після розгляду низки факторів Верховний Суд зазначив, що повернення до Росії відповідатиме її найкращим інтересам.

Зрештою, хоча Верховний Суд визнав, що повернення дітей ускладнить їм та першому заявнику підтримку контактів, він дійшов висновку, що повернення до Росії відповідає найкращим інтересам дітей. За цих обставин їхні інтереси переважали інтереси їхнього батька.

Відповідно, з огляду на широкий простір для розсуду Держави, Суд не знайшов підстав заперечувати ці висновки або замінювати висновок Верховного Суду своїм.

На цьому тлі та за відсутності конкретних тверджень про протилежне у заяві, Суд не міг дійти висновку, що національні суди не провели ефективного

розгляду відповідних питань. Навпаки, ці суди дотрималися процесуальних вимог, передбачених статтею 8 Конвенції, коли дійсно врахували фактори, які можуть становити виняток із негайного повернення дітей відповідно до Гаазької конвенції. Причини, наведені Верховним Судом для обґрунтування втручання у право заявників на повагу до їхнього сімейного життя, були доречними та достатніми для цілей другого пункту цієї статті. Аргументація Верховного Суду не була автоматичною і стереотипною, а була достатньо детальною з огляду на винятки, передбачені Гаазькою конвенцією, які повинні тлумачитися суворо. Отже, це втручання було «необхідним у демократичному суспільстві».

Суд дійшов висновку, що за обставин цієї справи не було порушення статті 8 Конвенції.

Щодо статті 3 Конвенції

Посилаючись на статтю 3 Конвенції, заявники скаржилися що в разі повернення до Росії другий і третій заявники будуть піддані жорстокому поводженню.

Враховуючи матеріали справи, Суд вважав, що ці скарги пов'язані з тими, що були розглянуті вище відповідно до статті 8 Конвенції, і що він вже розглянув основні аргументи, висунуті відповідно до статті 3 Конвенції стосовно другого та третього заявників у своїх міркуваннях відповідно до статті 8. З огляду на ці міркування, Суд зазначив, що немає істотних підстав вважати, що другий і третій заявники будуть піддані реальному ризику зазнати поводження, що суперечить статті 3 Конвенції, якщо вони будуть повернуті до Росії в поточних обставинах.

Отже, ця скарга була визнана неприйнятною.

Висновок

Відсутність порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 16 грудня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Справа стосувалася звільнення заявниці з компанії, де вона працювала на посаді фінансового директора, після того, як вона подала скаргу про дискримінацію за статевою ознакою.

Заявниця, є громадянкою Іспанії, яка народилася в 1969 році та проживає в Аллаурін-де-ла-Торре (Іспанія).

У період з 1994 по 2017 рік працювала керівником фінансового відділу в компанії, що надавала адміністративні послуги банку. В рамках своїх функцій вона контролювала нарахування заробітної плати персоналу.

6 квітня 2017 року вона подала заяву про примирення (*papeleta de conciliación*) проти свого роботодавця, стверджуючи, що зазнала дискримінації за статевою ознакою, оскільки отримувала меншу заробітну плату, ніж решта її колег на тій самій посаді, котрі були чоловіками. Вона вимагала рівної оплати праці та компенсації.

За відсутності врегулювання спору. 8 червня 2017 року вона подала судовий позов про захист своїх основних прав, повторивши свої аргументи.

10 серпня 2017 року суд Малаги у справах працевлаштування задовольнив її позов. Паралельно, 2 травня 2017 року заявниця була звільнена з роботи. У листі з повідомленням про звільнення роботодавець зазначив, що вона порушила обов'язок щодо збереження конфіденційності (нерозголошення) та політику компанії щодо захисту персональних даних. Зокрема, вона розкрила персональні дані у зв'язку зі своєю офіційною скаргою та поділилася ними електронною поштою з третіми особами.

18 травня 2017 року заявниця подала заяву про примирення у зв'язку зі своїм звільненням. За відсутності угоди вона ініціювала судовий розгляд 14 червня 2017 року, стверджуючи, що звільнення було помстою за подання позову про дискримінацію.

8 липня 2019 року суд Малаги у справах працевлаштування відхилив її позов і підтвердив рішення про звільнення, встановивши відсутність причинно-наслідкового зв'язку між офіційною скаргою від 6 квітня 2017 року та звільненням, і постановив, що вона вчинила дуже серйозний проступок. Апеляція заявниці була відхилена Вищим судом Андалусії. 24 березня 2021 року Верховний Суд визнав неприйнятною касаційну скаргу, а 17 січня 2022 року Конституційний Суд визнав неприйнятною апеляцію *amparo*.

12 липня 2022 року заявниця подала скаргу до ЄСПЛ посилаючись на порушення статті 6 (право на справедливий суд) та 14 (заборона дискримінації) Конвенції, вона скаржилася, що, підтвердивши її звільнення,

національні суди не захистили її від помсти за успішну скаргу на дискримінацію за ознакою статі.

Оцінка Суду

ЄСПЛ вважав, що порушені питання слід розглядати з огляду на вимоги статті 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 8.

Суд вважав, що зобов'язання Держави за цими статтями вимагали забезпечення реального та ефективного захисту від будь-якої форми помсти з боку роботодавців у зв'язку зі скаргами, поданими для забезпечення права не піддаватися дискримінації за ознакою статі. Національне законодавство передбачало рівне ставлення до чоловіків і жінок у питаннях зайнятості та оплати праці, а також захист від репресій у цьому розумінні. Суд не виявив жодних недоліків у відповідній нормативно-правовій базі. Отже, ЄСПЛ мав визначити, чи застосування національного законодавства судами, які розглядали справу заявниці, забезпечило достатній захист її прав.

Національні суди зіткнулися з кількома суперечливими інтересами, а саме: з одного боку, право заявниці не піддаватися дискримінації за ознакою статі в контексті зайнятості та її право подавати позов на захист цього права, не наражаючись на помсту після таких дій, а з іншого боку, право на захист персональних даних її колег та обов'язок компанії захищати ці дані. Національні суди повинні були знайти баланс між цими інтересами та оцінити, чи було звільнення – суворим дисциплінарним заходом – виправданим у конкретних обставинах справи.

Хоча національні суди не оскаржували позицію заявниці щодо причин розкриття нею інформації про заробітну плату, вони врахували в не повній мірі той факт, що між нею та її роботодавцем існувала ситуація тривалого конфлікту щодо дискримінації за ознакою статі, та те що вона зазнавала дискримінаційного ставлення протягом кількох років, як згодом визнали національні суди, і що заявниця неодноразово скаржилася на такі дії. Не ставлячи під сумнів висновок національних судів про те, що розкриття даних про заробітну плату було порушенням обов'язків заявниці як працівника, Суд вважав, що вищезазначені елементи були дуже важливими для оцінки контексту та тяжкості цього порушення і, отже, для обґрунтування виду дисциплінарного заходу, який вирішив застосувати роботодавець. Оцінка вищезазначених фактів, зі свого боку, безсумнівно мала значення для з'ясування, чи був намір помсти, принаймні частково, мотивом звільнення.

На думку ЄСПЛ, національні суди підтвердили звільнення заявниці, застосувавши підхід, несумісний з позитивними зобов'язаннями Держави щодо захисту від дискримінації. Її звільнення мало наслідком нівелювання захисту

від дискримінації, наданого в окремому провадженні, і національні суди не врахували цей наслідок. Крім того, національні суди не приділили уваги таким важливим елементам, як постійна дискримінація за статевими ознаками, якій піддавалася заявниця, неодноразова відсутність реакції роботодавця на її спроби припинити це внутрішніми засобами, мета розголошення приватної інформації та суворість вжитого проти неї заходу, що могло свідчити про мотив помсти.

Таким чином, було порушення статті 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 8. У зв'язку з цим Суд постановив, що Іспанія повинна виплатити заявниці 12 000 євро (EUR) відшкодування моральної шкоди.

Висновки

Порушення статті 14 Конвенції (заборона дискримінації) у поєднанні зі статтею 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення у цій справі ухвалене Палатою 4 грудня 2025 року та набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 10 КОНВЕНЦІЇ (СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ)

DANILEȚ v. Romania [ВП] (№ 16915/21)

Обставини справи

Справа стосувалася дисциплінарного стягнення, накладеного на суддю за два дописи на його сторінці у Facebook. На час подій заявник був суддею окружного суду та відомий активною участю у публічних дебатах щодо демократії, верховенства права та системи правосуддя. У січні 2019 року він розмістив два дописи на своїй сторінці у Facebook, яка була доступна широкому колу осіб і налічувала близько 50 000 підписників. Дописи були процитовані та обговорені в засобах масової інформації та викликали численні коментарі.

Перший допис від 9 січня 2019 року стосувався критики функціонування державних інституцій і містив посилання на статтю 118 пункт 1 Конституції Румунії щодо ролі армії у збереженні конституційної демократії, із риторичним запитанням щодо можливості її залучення. Другий допис від 10 січня 2019 року містив гіперпосилання на інтерв'ю прокурора у засобах масової інформації щодо проблем реформування правосуддя та супроводжувався коментарем заявника із використанням вислову «sânge în instalație» («мати кров у жилах»).

Того ж дня Судова інспекція при Вищій раді магістратури (Consiliul Superior al Magistraturii, далі – CSM) з власної ініціативи розпочала дисциплінарну перевірку за ознаками дисциплінарного проступку, передбаченого статтею 99 (а) Закону № 303/2004 (поведінка, що шкодить честі, професійній добросовісності або іміджу системи правосуддя). Після розслідування матеріали були передані до Дисциплінарної комісії CSM для суддів.

Рішенням від 7 травня 2019 року Дисциплінарна комісія CSM визнала, що заявник порушив обов'язок проявляти розсудливість, і призначила йому покарання у вигляді зменшення заробітної плати на 5 % строком на два місяці. Вона дійшла висновку, що перший допис ставив під сумнів авторитет державних інституцій і натякав на «втручання армії», а другий допис містив неприйнятну для судді лексику.

Заявник оскаржив своє дисциплінарне стягнення, стверджуючи, що воно було незаконним і необґрунтованим. Він спочатку вказав, що стягнення можуть бути накладені на суддів і прокурорів лише за дисциплінарні проступки, передбачені статтею 99 Закону № 303/2004. Він також оскаржив рішення Дисциплінарної комісії на тій підставі, що воно ґрунтувалося на порушенні правил поведінки, які, за його словами, більше не могли використовуватися для обґрунтування дисциплінарного стягнення в його справі, особливо після законодавчих змін 2005 року.

Заявник також подав свої письмові пояснення до Вищого суду. Рішенням від 18 травня 2020 року Вищий суд відхилив апеляцію та залишив без змін дисциплінарне рішення, ухвалене 7 травня 2019 року. Розглядаючи законність стягнення, Вищий суд зазначив, що Дисциплінарна комісія врахувала складові елементи дисциплінарного проступку, передбаченого статтею 99(а) Закону № 303/2004, а не аспекти, розглянуті в кодексі етики, які, всупереч твердженням заявника, в будь-якому випадку могли б бути підставою для дисциплінарного проступку.

Заявник стверджував, що дисциплінарне стягнення, накладене Дисциплінарною комісією CSM 7 травня 2019 року та залишене без змін Вищим судом 18 травня 2020 року, становило непропорційне втручання в його право на свободу вираження поглядів, передбачене статтею 10 Конвенції, а також посилаючись на статтю 8 Конвенції він скаржився, що розслідування та дисциплінарне стягнення зашкодило його соціальній та професійній репутації і мало негативний вплив на його кар'єру.

Оцінка Суду

Щодо статті 10 Конвенції

ЄСПЛ визнав, що дисциплінарне покарання заявника становило втручання у його право на свободу вираження поглядів, передбачене статтею 10 Конвенції. Таке втручання було встановлене законом і переслідувало законну мету підтримання авторитету та неупередженості судової влади.

Суд зазначив, що судді користуються свободою вираження поглядів, однак реалізація цього права супроводжується обов'язками та відповідальністю, зокрема обов'язком стриманості. Велика Палата ЄСПЛ сформулювала критерії, які мають застосовуватися при оцінці необхідності втручання, зокрема зміст і форму висловлювань, контекст, наслідки, характер і суворість санкції, а також наявність процесуальних гарантій.

Застосовуючи ці критерії до обставин справи, ЄСПЛ дійшов висновку, що національні органи не довели, яким чином спірні дописи могли підірвати незалежність чи неупередженість судової влади або довіру до неї. Суд також не встановив, що заявник прямо підбурював до насильства чи закликав до протиправних дій.

ЄСПЛ дійшов висновку, що причини, наведені національними органами для застосування дисциплінарного покарання, не були релевантними та достатніми, а втручання у свободу вираження поглядів заявника не відповідало нагальній суспільній потребі. З огляду на вищевказане Суд констатував порушення статті 10 Конвенції.

Щодо статті 8 Конвенції

Суд зазначив, що заявнику було зменшено заробітну плату на 5 % протягом двох місяців у рамках дисциплінарного провадження проти нього. Застосовуючи підхід, що заснований на підставах, Суд зауважує, що обґрунтування, надане національними судовими органами для виправдання тимчасового зменшення заробітної плати заявника, суворо обмежувалося фактом публікації ним двох спірних повідомлень і стосувалося наслідків цих повідомлень, а також поведінки заявника та термінів, які він використовував. Отже, ці причини стосувалися професійної поведінки заявника і не мали жодного зв'язку з його приватним життям.

Відповідно, на підставі доказів і тверджень заявника, Суд розгляне, чи мав відповідний захід серйозні негативні наслідки для аспектів, що становлять його «приватне життя». Щодо наслідків спірного стягнення для «внутрішнього кола» заявника, він стверджував, що цей захід призвів до зменшення його доходу в час, коли він мав кількох утриманців та непогашені кредити, але при цьому не надав достатніх доказів того, що зменшення його щомісячної винагороди на 5 % протягом всього двох місяців мало серйозний вплив.

Суд також зазначив, що заявник не був звільнений або іншим чином відсторонений від посади судді внаслідок дисциплінарного стягнення, і що він продовжував виконувати свої обов'язки судді в тому ж суді разом зі своїми колегами. З цього випливає, що навіть якщо його можливості встановлювати та розвивати стосунки з іншими людьми, включаючи стосунки професійного характеру, могли бути зачеплені, немає фактичних підстав для висновку, що такі наслідки були значними. Щодо професійної репутації заявника Суд зауважує, що національні судові органи в жодний момент не розглядали його діяльність як судді й не висловлювали жодної думки щодо його суддівської компетентності та професіоналізму. Дисциплінарне рішення стосувалося лише того, чи дотримався він свого обов'язку проявляти розсудливість при публікації спірних повідомлень.

Враховуючи, що підстави для стягнення не були пов'язані з «приватним життям» заявника і що воно не мало серйозних негативних наслідків для його «внутрішнього кола», для його здатності встановлювати та розвивати стосунки з іншими або для його репутації, Суд вважає, що стаття 8 Конвенції не застосовується у цій справі та визнав її непринятною.

Висновок

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів)

Рішення в цій справі ухвалене Великою Палатою ЄСПЛ 15 грудня 2025 року та є остаточним.

Обставини справи

Справа стосувалася розгону поліцією великої антиурядової акції протесту в ніч з 20 на 21 червня 2019 року перед будівлею парламенту в Тбілісі. Протест, в якому взяли участь близько 12 000 осіб і який охороняли приблизно 5000 поліцейських, був спровокований виступом відомого члена російської Державної Думи, який зайняв місце спікера грузинського парламенту і виступив з промовою російською мовою в рамках сесії Міжпарламентської асамблеї православ'я (міжпарламентської інституції, що базується в Афінах і створена для сприяння відносинам між християнськими православними законодавцями).

Заявники (за винятком одного) були або учасниками протесту, або журналістами, які висвітлювали його.

Протягом трьох-чотирьох годин поліція випустила близько 800 гумових куль («кінетичних ударних снарядів»). Серед травм заявників були синці, відкриті рани, розриви очних яблук, переломи кінцівок і кісток обличчя, що для деяких призвело до декількох операцій, постійної втрати зору та/або певної працездатності. Для розгону натовпу також було застосовано сльозогінний газ та водомет.

14 заявників, які були репортерами, операторами та/або фотографами, були легко впізнавані як журналісти/працівники преси та, згідно з наявними відеозаписами, не становили загрози для поліції чи будь-кого іншого. Згідно з медичними висновками, показаннями свідків, фото- та відеоматеріалами та судово-медичними доказами, багато з них були безпосередньо обстріляні гумовими кулями. Деякі були поранені випадковими кулями, а інші були побиті, їх штовхали, тягнули по землі або били групи поліцейських, при цьому частина їхнього обладнання була знищена.

Суд встановив, що, хоча розслідування тривало вже понад п'ять з половиною років, воно все ще не призвело до ретельної оцінки всіх обставин; воно також не дало жодних висновків щодо жорстокого поводження із заявниками або щодо державних службовців, які застосували (або наказали застосувати) надмірну силу.

У червні 2024 року, після ухвалення рішення Палатою Суду у цій справі, розслідування було доручено Спеціальній слідчій службі (ССС) – незалежному слідчому органу, створеному для проведення неупереджених та ефективних розслідувань випадків ймовірного жорстокого поводження та зловживання владою з боку працівників правоохоронних органів або інших посадових осіб. На момент розгляду справи Великою Палатою ЄСПЛ про її хід або прогрес

повідомлялося мало; розслідування ще не було завершено, але формально тривало.

Посилаючись на статтю 3 Конвенції, заявники скаржилися щодо недосконалої правової бази та її застосування щодо використання поліцією кінетичних снарядів для розгону демонстрації перед будівлею парламенту. Крім того, посилаючись на статтю 10 Конвенції заявники стверджували, що було порушено принцип свободи вираження поглядів. Також, посилаючись на статтю 11 Конвенції, заявники скаржилися на порушення принципу свободи мирних зібрань та об'єднань.

Оцінка Суду

Рішенням, ухваленим 7 травня 2024 року, Палата Суду визнала скарги двадцяти чотирьох заявників за статтею 3 Конвенції прийнятними (а скарги двох інших заявників за цією статтею – неприйнятними) і встановила порушення процесуального аспекту статті 3 Конвенції. Шістьома голосами проти одного вона утрималася від ухвалення рішення щодо суті скарг відповідно до матеріального аспекту статті 3 та щодо прийнятності та суті скарг відповідно до статей 10 та 11. Вона також одностайно визнала, що Грузія виконала свої зобов'язання відповідно до статті 38 Конвенції. Зрештою, вона одностайно визнала, що немає необхідності розглядати скарги відповідно до статті 13 Конвенції.

23 вересня 2024 року справа була передана до Великої Палати ЄСПЛ на прохання заявників у чотирьох заявах.

Велика Палата ЄСПЛ висувала, що матеріальний аспект статті 3 та скарги за статтями 10 і 11 були ключовими для цієї справи, тому їх необхідно було розглянути. Велика Палата також вирішила, що недоцільно відкладати розгляд цих скарг до завершення провадження в Грузії, зокрема тому, що ці питання були ширшими, ніж ті, які могли бути вирішені в рамках національного кримінального провадження, а також тому, що заявлені порушення були дуже серйозними як з погляду окремих заявників, так і з огляду на загальну ситуацію в Грузії.

У відповідь на заяву Уряду Велика Палата визнала, що надання компенсації не може вважатися достатнім відшкодуванням, якщо воно не супроводжується вжиттям достатніх заходів для забезпечення відповідальності, щоб такі ситуації не повторювалися, особливо з огляду на те, що надмірне застосування сили поліцією для придушення демонстрації може мати значний стримувальний ефект на майбутнє здійснення прав на свободу вираження поглядів та зібрань.

Щодо матеріального аспекту статті 3 Конвенції

Посилаючись на статтю 3 Конвенції, заявники скаржилися, що незалежно від того, чи були вони поранені гумовими кулями, чи піддані прямому фізичному насильству з боку поліції, таке поводження було невиправданим.

Суд дійшов висновку, що, з огляду на масштаби заворушень та насильницьку поведінку деяких демонстрантів, окремі поліцейські могли бути виправдані у використанні гумових куль для стримування насильницьких демонстрантів через стверджуване запобігання тому, що вони вважали небезпекою для свого життя або життя інших. Однак не було жодних доказів того, що травми, отримані будь-яким із заявників, були неминучим наслідком їхньої власної поведінки.

Крім того, щодо технічних характеристик гумових куль та їхнього потенційного впливу на здоров'я людини, Суд підтвердив, що Держави повинні мати правила та запобіжні заходи, які гарантують, що у разі застосування поліцією під час демонстрації снарядів кінетичного впливу, їхнє використання буде належним чином обмежене.

Спираючись на свою судову практику, а також на чинні відповідні міжнародні стандарти, Суд висловив думку, що грузинська правова база повинна, як мінімум, встановлювати низку вимог безпеки щодо використання поліцією кінетичних ударних снарядів під час демонстрацій, наприклад, що вони можуть застосовуватися лише цілеспрямовано, а не як засіб загального контролю над натовпом, і таким чином, щоб мінімізувати ризик для життя та здоров'я цільової особи (з урахуванням технічних характеристик використовуваної моделі). Однак поліція використовувала гумові кулі як загальний засіб контролю над натовпом. Протягом трьох-чотирьох годин було випущено близько 800 куль, часто в голову та верхню частину тіла людей, як у випадку 17 заявників. За повідомленнями, було випущено велику кількість багатозарядних патронів, і не було жодних ознак того, що перед стрільбою поліцейські виголосили будь-яке попередження, навпаки, Міністр внутрішніх справ пізніше заявив, що в таких обставинах це не було необхідним. Схоже також, що поліцейські не проходили навчання щодо ризиків для безпеки, пов'язаних із використанням гумових куль.

З огляду на неефективне розслідування та низку недоліків у грузинській правовій системі, які вплинули на спосіб розгону демонстрації, Суд визнав, що було порушено матеріальний аспект статті 3.

Щодо процесуального аспекту статті 3 Конвенції

Щодо процесуального аспекту статті 3 Конвенції, а саме обов'язку органів влади провести ретельне, своєчасне та ефективне розслідування щодо способу розгону демонстрації з метою встановлення, чи були застосовані засоби, що суперечать забороні нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження, Велика Палата погодилася з усіма пунктами оцінки Палати. Хоча розслідування тривало понад п'ять з половиною років, воно ще не призвело до всебічної оцінки всіх відповідних обставин, а також не дало результатів або звинувачень щодо жорстокого поводження із заявниками або щодо державних службовців,

які застосували (або наказали застосувати) проти них, як стверджується, надмірну силу. Тому таке розслідування не можна вважати ефективним.

Щодо статті 10 Конвенції

Чотирнадцять заявників скаржилися, що поводження з ними порушило їхню свободу вираження поглядів як журналістів і завадило їм безпечно та вільно висвітлювати подію.

Велика Палата визнала, що застосування сили поліцією проти заявників – кидання снарядів з кінетичним ударом щодо тринадцяти заявників, які були поранені під час висвітлення подій як журналісти, та застосування фізичної сили для виведення одного журналіста з двору будівлі парламенту, коли він здійснював пряму трансляцію подій – становило втручання в їхні права, передбачені цією статтею.

Навіть якщо травми, отримані двома заявниками, не були настільки серйозними, і їхні скарги за статтею 3 з цього приводу були визнані Палатою неприйнятними, сам факт того, що вони були вражені снарядами під час виконання своїх журналістських обов'язків, мав бути визнаний таким втручанням.

Велика Палата вважала, що немає необхідності встановлювати, чи заявники були навмисно обрані мішенню через те, що вони були журналістами. Будь-яке застосування сили з боку влади, яке вплинуло на їхній збір інформації, а отже, і на їхню здатність висвітлювати демонстрацію, становило втручання у здійснення їхнього права на свободу вираження поглядів. Існування втручання не заперечувалося тим фактом, що деякі з них змогли продовжувати висвітлювати події навіть після того, як були поранені.

Суд визнав, що поводження з цими заявниками не було виправданим або пропорційним і порушувало статтю 10. Він підкреслив, що відповідно до своєї практики та стандартів, прийнятих Радою Європи, Держави зобов'язані мати ефективну систему захисту журналістів під час масових протестів.

Суд дійшов висновку, що було порушення статті 10 Конвенції.

Щодо статті 11 Конвенції

Одинадцять заявників скаржилися, що їхнє право на свободу мирних зібрань було порушено.

Вони стверджували, що непропорційне застосування сили проти мирних демонстрантів є системною проблемою в Грузії, яка загострилася в останні роки разом із посиленням репресій проти грузинського громадянського суспільства.

Суд не знайшов жодних ознак того, що демонстрація з самого початку мала на меті бути чимось іншим, ніж мирною, або що учасники, зокрема, заявники, приєднуючись до неї, мали насильницькі наміри. Проте Суд зважав на той факт, що демонстрація відбувалася навколо будівлі парламенту. Після ескалації ситуації

напруженість між деякими демонстрантами та поліцією тривала понад дві години з різним ступенем інтенсивності, і саме наполеглива та агресивна поведінка людей у перших рядах демонстрації, очевидно, призвела до рішення влади про її розгін. Ці події, ймовірно, виправдовували рішення про розгін демонстрації. У цьому зв'язку Суд ще раз наголосив на основоположному інтересі забезпечення ефективного функціонування парламенту в демократичному суспільстві.

Однак навіть якщо визнати, що саме рішення про розгін було виправданим і пропорційним, спосіб його виконання не був таким, незважаючи на ширший простір для розсуду, яким користуються Держави-учасниці в таких ситуаціях. Здавалося, що на місці самої демонстрації не було видано жодного наказу про розгін і що не було надано чіткого та чутного попередження, перш ніж органи влади вдалися до «спеціальних засобів» – а саме до кінетичних ударних снарядів – для розгону демонстрації.

Що ще важливіше, як уже було встановлено відповідно до статті 3 Конвенції, не було надано належного обґрунтування для застосування сили проти заявників, а отже, не можна було визнати, що це було «необхідним у демократичному суспільстві» в розумінні пункту 2 статті 11 Конвенції. Це стосувалося навіть заявника, щодо якого були наявні деякі докази насильницької поведінки, оскільки не було стверджено і не було надано доказів того, що поліція застосувала проти нього силові кінетичні снаряди в момент, коли його потрібно було стримати, і що вона не мала інших засобів для цього.

Суд дійшов висновку, що було порушено статтю 11 Конвенції.

Також, Суд зазначив, що з огляду на те, що він вже визнав розслідування неефективним, він не вбачав необхідності розглядати скаргу за статтею 13 Конвенції. Крім того, Велика Палата погодилася з оцінкою Палати, щодо відсутності порушення статті 38 Конвенції.

Висновок

Порушення матеріального та процесуального аспектів статті 3 Конвенції (заборона катування).

Порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів) стосовно 14 заявників.

Порушення статті 11 Конвенції (свобода зібрань та об'єднання) стосовно 11 заявників.

Рішення в цій справі ухвалене Великою Палатою ЄСПЛ 11 грудня 2025 року та є остаточним.

VERLAN v. Republic of Moldova (ухв.) (№ 45396/13)

Обставини справи

Справа стосувалася скарг заявника на відмову національних судів захистити його право власності на земельну ділянку, яка, за його твердженням, помилково була включена до земельної ділянки, зареєстрованої за іншою особою.

Заявник, громадянин Республіки Молдова 1978 року народження, проживає у селі Пириця. У 2003 році він набув у власність житловий будинок із прилеглою земельною ділянкою та зареєстрував право власності в територіальному кадастровому офісі.

У 2005 році іншій особі було видано правовстановлюючі документи на земельну ділянку, яка, за твердженням заявника, охоплювала і його землю. Під час масштабної реєстрації земель у 2006–2007 роках ця ділянка була внесена до географічної бази кадастру та отримала остаточний кадастровий номер, тоді як земельна ділянка заявника до цієї бази внесена не була.

У 2010 році заявник звернувся до національних судів із позовом про усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою та зобов'язання кадастрового органу зареєструвати його право власності. Під час розгляду справи встановлено, що межі земельної ділянки заявника не були визначені у географічній базі кадастру, що унеможливило встановлення факту перекриття ділянок.

Рішенням районного суду від 6 березня 2012 року, залишеним без змін судами апеляційної та касаційної інстанцій, у задоволенні позову було відмовлено. Суди зазначили, що право власності заявника формально не заперечується, однак відсутність встановлених меж земельної ділянки унеможливорює судове вирішення спору про її перекриття іншою ділянкою.

У зв'язку з відмовою національних судів задовольнити його вимоги та неможливістю, на його думку, ефективно захистити своє право власності на національному рівні заявник звернувся до ЄСПЛ скаржачись на порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Оцінка Суду

ЄСПЛ зазначив, що заявник скаржився на помилкову реєстрацію прав власності на дві земельні ділянки та на відмову національних судів забезпечити захист його майнових прав. Суд підкреслив, що відповідно до статті 35

пункту 1 Конвенції він може розглядати заяву лише після того, як заявник використав доступні та ефективні національні засоби юридичного захисту.

Суд звернув увагу, що національні суди та Уряд не заперечували самого факту наявності у заявника права власності на земельну ділянку. Водночас заявник не довів, що його земельна ділянка фактично перекривалася тією, яка була зареєстрована в географічній базі кадастру за іншою особою, оскільки його земля не мала визначених меж і не була включена до цієї бази.

ЄСПЛ погодився з висновками національних судів про те, що для встановлення можливого перекриття земельних ділянок необхідним було проведення кадастрових робіт із визначення меж земельної ділянки заявника. Такі дії, відповідно до національного законодавства, покладалися на заявника. Проте він не скористався цією можливістю та не ініціював відповідну процедуру.

За таких обставин Суд дійшов висновку, що заявник не використав усі наявні національні засоби юридичного захисту, які могли усунути порушення, на які він скаржився, і що національні суди не втручалися у його право власності у розумінні статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Висновок

Заява визнана неприйнятною та відхилена.

Ухвала в цій справі ухвалене Палатою 4 грудня 2025 року, оприлюднена 15 січня 2026 року та є остаточною.

Обставини справи

Справа стосувалася позбавлення заявниці земельної ділянки, яку вона придбала у приватних осіб, внаслідок судових рішень, якими було задоволено позов прокурора про повернення землі Державі.

Кількома рішеннями, прийнятими у квітні 2008 року, Бородянська районна державна адміністрація Київської області (далі - Бородянська РДА) розподілила ділянки землі площею 2 гектари (га) кожна шляхом приватизації між 109 особами для ведення фермерського господарства. Земля розташовувалася поблизу села Майданівка. У липні 2008 року відповідні особи отримали право власності на землю.

У жовтні 2008 року 14 осіб продали свої земельні ділянки заявниці, яка через два місяці отримала документи про право власності на об'єднану земельну ділянку площею 28 га. Копії договорів купівлі-продажу до суду не надавалися. Заявниця стверджувала, що вона заплатила загалом 3 029 145 українських гривень (що на момент події становило приблизно 436 000 євро).

У 2008 році місцевий прокурор провів розслідування щодо розподілу спірної землі. Суду не було надано матеріалів цього розслідування, але з інших документів, що містяться в справі, було встановлено, що деякі особи, яким було виділено землю, ніколи не зверталися до Бородянської РДА стосовно приватизації землі або втратили свої паспорти та/або інші документи, що посвідчують особу, приблизно в той самий період. Ці факти вказували на можливість того, що треті особи, керуючись особистими інтересами, могли скористатися ситуацією.

21 жовтня 2010 року, після подання прокурором позову на підставі результатів вищезазначеного розслідування, Київський адміністративний апеляційний суд скасував рішення Бородянської РДА 2008 року про виділення землі. Суд, по суті, посилався на висновки прокурора. У рішенні зазначено, що «деякі» зі 109 осіб ніколи не подавали заяв на приватизацію земельних ділянок, але не вказано, хто саме ці особи, та скільки з них не подавали заяв і чи вимагала така ситуація скасування оскаржуваних рішень Бородянського РДА у повному обсязі. Рішення не було оскаржено і стало остаточним. Зацікавлені особи не брали участі в цих провадженнях.

У листопаді 2013 року прокурор провів ще одне розслідування щодо виділення землі Бородянською РДА та її подальшої передачі заявниці. У рішенні про проведення розслідування зазначалося, що воно було необхідним через те, що «під час первинного дослідження та судового розгляду не було встановлено, що документи про право власності були видані [залученим]

приватним особам», а також через те, що після скасування рішень Бородянської РДА 2008 року відповідні земельні ділянки не були повернуті сільській раді Майданівки. Це вказувало на можливі подальші порушення земельного законодавства.

З наявних документів також випливало, що в грудні 2013 року було порушено кримінальну справу щодо розподілу зазначених земельних ділянок, яка була кваліфікована як шахрайство. Суду не було надано жодних матеріалів щодо результатів вищезазначеного розслідування 2013 року або кримінальної справи (зокрема, чи була якась особа підозрюваною або обвинуваченою в цій справі та яким був її результат).

У квітні 2014 року прокурор порушив справу проти заявниці з метою визнання недійсним її права власності на земельну ділянку площею 28 га та повернення цієї землі на користь Держави. Він посилався, *inter alia*, на статті 387 і 388 Цивільного кодексу та на попередні провадження, що призвели до скасування рішень Бородянської РДА в 2008 році.

Позови прокурора були задоволені судами трьох рівнів юрисдикції, а остаточне рішення було винесено Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ (ВССУ) 12 серпня 2015 року. Суди, по суті, встановили, що попередні провадження, результатом яких стало скасування рішень Бородянського РДА у 2008 році та визнання недійсними прав власності первинних власників, показали, що земля була незаконно вилучена з володіння Держави й що її можна було повернути на підставі статей 387 та 388 пункту 3 Цивільного кодексу України. Суди також відхилили аргументи заявниці щодо строку позовної давності як необґрунтовані, враховуючи, що прокурор дізнався про незаконність придбання землі лише у 2013 році в результаті другого розслідування.

Заявниця скаржилася на порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції стосовно позбавлення її власності яке за її твердженнями було незаконним і непропорційним, оскільки їй не було надано жодної компенсації. Вона також скаржилася, що національні суди не застосували строк давності до позову прокурора проти неї.

Оцінка Суду

Суд вважав, що в цій справі було втручання у власність заявниці, враховуючи, що її право власності було визнано недійсним остаточним рішенням суду. Той факт, що вона, очевидно, залишилася зареєстрованою власницею спірної землі, не впливає на вищезазначений висновок, оскільки така реєстрація без належної правової основи не може вважатися наданням будь-яких майнових прав. Незалежно від того, чи таке втручання розглядається як позбавлення або контроль за використанням майна, застосовні принципи залишаються тими самими (див., наприклад, *Ünsper Paket Servisi SaN. Ve Tic. A.Ş. v. Bulgaria*, № 3503/08, §§ 39-40,

від 13 жовтня 2015 року, та *Kryvenkyu v. Ukraine*, № 43768/07, §§ 41-42 та § 45, від 16 лютого 2017 року).

Щодо питання законності Суд зазначив, що, подаючи позов у 2014 році, прокурор посилався на статті 387 і 388 Цивільного кодексу України, не вказуючи конкретних пунктів. У своїх рішеннях національні суди посилалися на статтю 387 і, конкретно, на пункт 3 частини першої статті 388 як на підстави для задоволення вимоги прокурора про визнання недійсним права власності заявника на землю.

Щодо першої норми, яка стосувалася випадків незаконного набуття власності, Суд зазначив, що безперечно, заявниця придбала зазначену землю на підставі кількох договорів купівлі-продажу і зареєструвала своє право власності на об'єднану ділянку землі в компетентних органах. Суд зважає на особливу ситуацію, пов'язану з придбанням землі заявницею, оскільки, вона приблизно в той самий час придбала значну кількість менших ділянок землі в тій самій місцевості, а згодом об'єднала їх у декілька більших ділянок. Хоча, згідно з версією подій, викладеною прокурором, деякі з первинних власників ніколи не зверталися до органів влади з проханням про приватизацію землі, а треті особи діяли шахрайським чином, представляючи їхні інтереси, за відсутності висновку компетентного національного суду з цього приводу або інших переконливих відомостей та документів Суд не може спекулювати на темі, чи мала заявниця бути обізнана про відповідні порушення під час придбання спірної землі. Крім того, в жодному моменті часу відповідні національні органи не вважали, що заявниця діяла *mala fide* або могла бути причетна до будь-яких правопорушень. У зв'язку з цим Суд звертає увагу на висновки Верховного Суду у справі № 360/625/16-ц щодо інших земельних ділянок, згідно з якими заявниця не мала жодного стосунку до незаконності початкового розподілу землі у 2008 році. Уряд також не вказував на те, що заявниця була якимось чином причетна до ситуації, пов'язаної з розподілом зазначеної землі. З огляду на ці факти, видається, що підстави для застосування статті 387 Цивільного кодексу в такому випадку були явно відсутні.

Що стосується частини 1 пункту 3 статті 388 Цивільного кодексу, яка стосується повернення майна від добросовісного набувача, який отримав це майно безвідплатно в особи, яка не мала права його відчужувати, Суд погодився з аргументом заявниці, що її застосування було також очевидно сумнівним, оскільки вона явно придбала зазначену землю на підставі договорів купівлі-продажу, тобто не безвідплатно, як це передбачено цією нормою. Жодні інші частини цієї статті, які могли б слугувати підставою для визнання права власності заявниці недійсним, не були згадані національними судами.

У зв'язку з цим Суд також зазначив, що під час національного судочинства заявниця стверджувала, що жодна з підстав для припинення права власності

на землю, вичерпно перелічених у статті 140 Земельного кодексу України, не застосовувалася в її випадку.

Щодо питання про законну мету, то безсумнівно, що відновлення Державою своїх прав власності на незаконно відчужену землю може бути виправданою підставою для позбавлення власності, а належне управління землею, що служить інтересам суспільства та конкретної місцевої громади, є метою, що відповідає суспільним інтересам у значенні другого абзацу статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Щодо пропорційності Суд підкреслив, що стаття 1 Першого протоколу до Конвенції вимагає, щоб будь-яке втручання було пропорційним між засобами, що застосовуються, та метою, що переслідується. У зв'язку з цим Суд зазначає аргумент Уряду про те, що заявниця могла б подати позов проти продавців зазначеного майна відповідно до положень Цивільного кодексу, що стосуються недійсності правочинів, щоб повернути гроші, які вона за нього заплатила.

У зв'язку з цим Суд зазначив, що, якщо це вимагається національним законодавством, заявники можуть бути зобов'язані або порушити окреме провадження з метою отримання компенсації за майно, втрачене внаслідок помилки органів влади, або довести, що існувала перешкода, яка заважала подати обґрунтовані позови чи домогтися їх задоволення.

На підставі вищевикладеного Суд не вважав виправданим з урахуванням необхідної пропорційності втручання та необхідності збереження справедливого балансу між інтересами, що стоять на кону, вимагати від заявниці подати позов проти первинних власників зазначеної землі з метою отримання компенсації. З цього випливає, що втручання у майнові права заявниці не може бути визнане пропорційним заходом.

ЄСПЛ встановив у даній справі, що визнання недійсним права заявниці на 28 га землі без компенсації було непропорційним заходом. Тому він вважав, що існує прямий причинно-наслідковий зв'язок між встановленим порушенням і вимогою заявниці про відшкодування вартості майна.

З огляду на вищевикладене, Суд дійшов висновку, що втручання у майнові права заявниці, окрім того, що викликає сумніви щодо його законності, наклало на неї непропорційний тягар. Відповідно, було порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Висновки

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 4 грудня 2025 року та набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

РІШЕННЯ ЄСПЛ ПРОТИ УКРАЇНИ

Стаття 2 Конвенції (право на життя)

FEDYUKINA v. Ukraine (№ 42906/18): невиконання органами влади обов'язку провести ефективне розслідування смерті чоловіка заявниці, який загинув від вогнепальних поранень, отриманих під час насильницьких зіткнень між поліцією та протестувальниками в Києві 18 лютого 2014 року – порушення

KOSTENKO v. Ukraine (№ 45800/21): неефективне розслідування зникнення батька заявника, якого згодом було визнано померлим – порушення

ROMANYUK v. Ukraine (№ 26039/18): неефективність розслідування обставин смерті сина заявників під час проходження військової служби – порушення

Стаття 3 Конвенції (заборона катування)

NAYYEM v. Ukraine (№ 21174/23): непроведення ефективного розслідування щодо жорстокого поводження зі заявником з боку приватних осіб – порушення

DABYKA AND OTHERS v. Ukraine (№ 40455/23 та 4 інші заяви – див. перелік у Додатку): неналежні умови утримання під вартою та відсутність ефективних засобів правового захисту у зв'язку з цим – порушення

Стаття 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність)

RUBLEV v. Ukraine (№ 17368/10): надмірна тривалість попереднього ув'язнення заявника – порушення

Стаття 6 Конвенції (право на справедливий суд)

BURKOVSKYY AND OTHERS v. Ukraine (№ 30753/24 та 5 інших заяв – див. перелік у Додатку): надмірна тривалість кримінального провадження та відсутність будь-яких ефективних засобів правового захисту в національному законодавстві у зв'язку із цим – порушення

YATSUN AND OTHERS v. Ukraine (№ 61401/15 та 2 інші заяви – див. перелік у Додатку): надмірна тривалість цивільного провадження та відсутність ефективних засобів правового захисту в національному законодавстві у зв'язку із цим – порушення

Огляд рішень Європейського суду з прав людини (грудень 2025 року). Рішення за період із 01.12.2025 по 31.12.2025 / Відп. за вип.: Т. Р. Цибульська, К. Д. Кузнецова, Д. О. Штода, Є. В. Воронюк, О. Ю. Тарасенко, Р. Ш. Бабанли. Київ, 2026. – 44 с.

Застереження:

1. Огляд окремих судових рішень, зокрема і їх переклад, здійснюють працівники департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду з використанням матеріалів, розміщених на вебсайтах Європейського суду з прав людини:

<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>;

<https://hudoc.echr.coe.int>.

2. Огляд рішень здійснено з метою ознайомлення з їх коротким змістом. Для повного розуміння суті висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним на вебресурсах Європейського суду з прав людини.

3. Інформація має суто допоміжний та довідковий характер і не має на меті висвітлити суть усієї проблематики, яка вирішується відповідними судовими рішеннями.

Стежте за нами онлайн

 supreme.court.gov.ua

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua